

Identitate-paisaia baten eraikuntza, espazio publikoa erabiliz: «La Carpa», kasu zehatz baten hurbilketa praktika artistikoaren ikuspegitik

Laburpena: *Praktika artistikoaren ikuspegitik artikulu honek zer proposatzen du, etorkin-komunitate baten eskutik espazio publiko batean kokatutako esparru baten erabileraren inguruko hurbilketa. Aipatzen dugun toki hori Bizkaiko Ibaizabal itsasadarreko eskuinaldean dago, sasitza artean ezkutatzen den oharkabeko eremu batean, hain zuzen ere.*

Abstract: *From an art practice perspective, the article makes a proposal for an approach towards the use of a public space guided by a community of migrants. This place is located in the right bank of Bilbao's estuary, hidden amongst the thicket it lies unseen.*

Edurne Gonzalez Ibañez
Arte Ederretan doktoratua, irakasle,
ikertzaile eta artista

Gako -hitzak: Erabilera, Espazio publikoa, Paisaia, Identitatea, Eraikuntza kulturala

Keywords: use, public space, landscape, identity, cultural construction

Jasotze data: 2015-03-31
Onarpen data: 2015-09-18

Leku horri azpiegitura desmuntagarri eta efimeroa ematen dioten elementu fisiko batzuk gehitzearen bidez, harremanak izateko espazio bat sortzen du astebururo, eta horren bitartez haren kokagunearen ezaugarrietatik urrun dagoen berezko identitate- eta kultura-paisaiaren eraikuntza bultzatzen da.

«Nire ustez, badira —eta hau gizarte osoari aplikatu dakiok— leku zehatz eta erreala duten utopiak, mapa batean koka dezakegun leku bat; badira leku konkretuak duten eta eguneroko egutegiaren arabera zehaztu eta neurtu ditzakegun utopiak» (Foucault, 2009)

Lekua praktika artistikotik ulertzea

Artista naizen aldetik, nire lan-metodologia esplorazioaren ideien inguruan egituratzen dut; ideia hori begirada arretatsu eta zuzendutik sortzen da, eta metodo praktikoa ezartzeko gai den tresna kritiko bihurtzen da. Jarduteko modu horrek lurraldea aztertzea ahalbidetzen du, interpretazio sinboliko bat egiteko, pentsatu, zundatu, bilatu, ikertu eta aztertzen duen irakurketa aktibo baten bitartez.

Esploratzea hurbiltzea da, leku bat ezagutzea; ekintza iraunkorra ekartzen du berekin, espazio bat eraikitzen duen eta zentzua ematen dion jarrera ireki eta malgu batetik sortzen da. Kontzeptu hori erabiltzeak jarduteko esparru bat eskaintzen du; oinarritzat hartzen dena da askotariko espazioetara haien berezitasunetatik hurbiltzea, haien desberdintasunak arakatzu eta planteatu, haien dibertsitatean sakontzeko, premisa batetik abiatuta sortzen diren proposamenen bitartez, alegia, sorkuntza artistikoa ikertzeko formatzat —eta alderantziz— hartzen duen premisatik abiatuta.

Oraingoan, artista eta ikertzailea naizen aldetik, nire zereginaren ardatza da nola lotu daitekeen behatutako lekuan —«La Carpa» izenez etorkin-komunitate baten barruan ezagutzen den tokia— gertatzen dena, espazio publikoaren «okupazio» batzuk birpentsatzetik abiatuta ezar dezakegun zalantzan jartzearekin. Nire asmoa ez da espazioa argazki batzuen bidez dokumentatzea; hau da, hemen agertzen diren irudiak ez dira laguntzeko; aitzitik, irakurketa osagarri eta zehatza planteatzen dute, subjektu talde baten esku-hartzearen eraginez itxuratutako leku horren konplexutasuna nolabait erakusteko.

Aurrekariak eta kasu praktikoren hurbilketa

2014. urtean, Utopías localizadas —utopia kokatuak— izeneko proiektu batetik abiatutako esplorazio bat egiten ari nintzenean, espazio publikoaren eremu batzuk aurkitu nituen, non gizabanako batzuek haren erabilera eraldatzen baitzuten, aldaketa txikien bitartez, «bestelako» harreman-sistema bat sortuz existitzen diren harreman-sistemetatik kanpo. Orain aipatzen dugun espazioan, etorkin talde batek kokagune hori okupatzen du astean behin; hala, pertsona horiek igandero biltzen dira bertan, boleibol- eta futbol-partidak jokatzeko eta beraien jatorrizko herrialdeko janaria bazkaltzeko, jai-giro ludikoan. Paisaia eraikitzearekin lotura daukaten hainbat seinale aurki ditzakegu espazio horretan, harremanetan eta rolen banaketan oinarritzen direnak: partidak antolatze arduradunak, sukaldariak, espazioa txukuntzen dutenak azpiegitura desmuntagarri eta efimeroak sortuz... eta abar. Eta igandero ospakizuna bukatzen denean, aulkia eta bestelako elementuak batu eta gorde behar dira sasitza artean hurrengo astebukaerarako. Ezer gertatu ez balitz bezala, sortutako paisaia ezkutatzen da, komunitate hori berririo elkartu arte.

Irudia ~ La Carpa III: Jokaleku.
Egilea ~ Ederne Gonzalez Ibañez.

Esan liteke badagoela hizpide dugun utopia hori egituratzen duen ardatz zentral bat, joko kontzeptuan sintetizatzen dena. Kontzeptu hori indarrean dagoen ordenatik alde egiteko forma bat da, bertan garatzen diren jardueretatik harago doazen arau propio batzuk sortzen baititu, komunitatea eraikitzen duen balio-sistema propio bat indartuz.

Leku horretan, irudikatutakoa atzeman daiteke errealitatean, eta honako galdera honi erantzuten saiatzera garamatza: fikzio irudikatuan soilik bizi ote daiteke utopia, ezin eskura daitekeen kimera bezala, ala helduleku erreal bat aurki ote dezakegu gure eguneroko panoraman, hortik abiatuta presentzia izan dezan?

Kasu honetan, hirirako eskubidearen errebindikaziotik planteatzen dugu utopia kontzeptua; gure ustez, eskubide hori ez da hirira iristeko eta hiriaz gozatzeko aukera soilik, baizik eta hiria gure ikusmoldetik eraiki ahal izatea ere bai. David Harveyk ideia hori aipatzen du bere *Ciudades Rebeldes* izeneko liburuan, modu honetan:

«Horrenbestez, hirirako eskubidea hiriak gorde edo babesten dituen baliabideetara modu indibidual edo kolektiboan iristeko eskubidea baino askoz ere gehiago da; hiria gure nahien arabera aldatzeko eta berrasmatzeko eskubidea da» (Harvey, 2013: 20).

Horregatik, utopiarentzat planteatzen dugun ideia desio moduan sortzen da; haren bitartez, komunitate bati ahalduntzea ahalbidetzen dion egoera bat sor dezaketen estrategiak bilatzen ditugu, ezarrita dauden sistemetatik kanpo; idatzita ez dagoen kontratu baten bidez adostutako zirkunstantzia batetik abiatuta, identitate-paisaia baten

eraikuntza sendotzen duen jarduera multzo bat gara dezakete aldi batez.

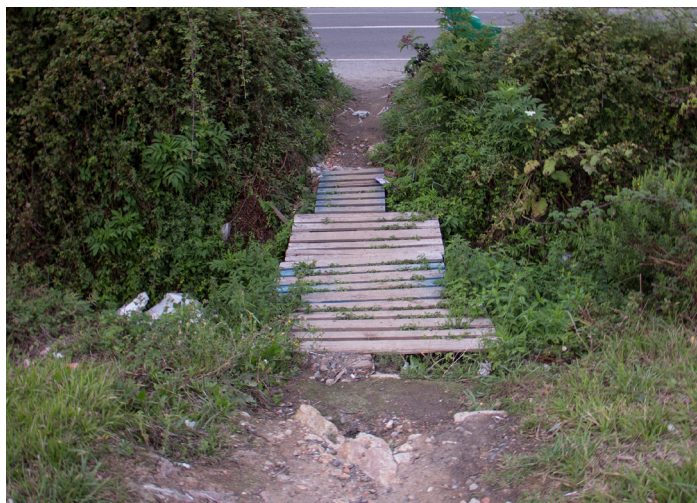
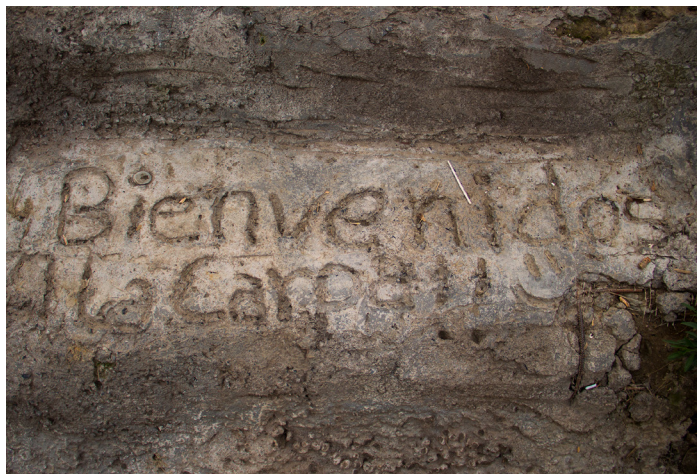
Hirian bizitzea eta hiria bizilekutzat hartzea

Gure ideia da hiria eta hirikoa ez direla kontzeptu berdinak, ez dutela eduki berbera. Alde batetik, egitura izango genuke; bestetik, berriz, espazio batean gertatzen diren lotura sozialak. Manuel Delgadok horrela adierazten du bere *El animal público* liburuaren lerro hauetan:

«Hiria eraikuntza iraunkorren kokaleku handi bat baldin bada, biztanleria handia eta trinkoarekin, hirikotasuna gizarte mota bat da, hirian ager daitekeena edo ez. Hirikotasuna hiriaren mugak —lurralde gisa— gainditzen dituzten beste testuinguru askotan gertatzen da» (Delgado, 1999: 9).

Eta, hain zuzen ere, Delgadoren arabera, hirikotasunaren nozio horrek mugikortasuna dakar berekin, harreman sozialen oreka ezegonkorak dakartza; izan ere, harreman horiek etengabe desagiteko eta berrantolatze joera hartzen dute, baina ez hauskorrek direlako edo gaizki zimendatuta daudelako, baizik eta etengabeko oszilazioa haien ezaugarri nagusietako bat delako.

Gure garaiko hirian badira hainbat motatako espazio ludikoak, eta espazio horiek aisialdirako jardura jakin batzuk hirian programatzea ahalbidetzen diete erabiltzaileei. Leku horietako gehienak arau eta baldintzen mende daude, batzuk legeak ezarriak eta beste batzuk gizarteak onartzen dituen jokabide-kodeen bidez adostuak. Muga horiek subjektuen esperientzia mugatzen dute, hiria beren esku izan arren, publizitate-kanpaina askotako eslogan batzuek

Irudia – La Carpa I: Zementuan egindako inskripzioa, La Carpa II: Sarbidea». Egilea – Edurne Gonzalez Ibañez.

dioten bezala, hala nola «Murtzia, konpartitzeko hiri bat»¹. Kasu askotan, hirigintza- eta plangintza-ereduek bizipenak berdintzen dituzte eta mugimendu-esparru bat ezartzen dute hiritarrentzat eta bisitarientzat, botere politikotik definituta.

«(...) ikuskizun arkitektonikoak botere politiko eta ekonomikoaren antzinako tekniken antzera funtzionatzen du, gure hirietako gobernuaren defizit demokratikoaren isla bezala, (...) joera horren kontrako erantzunak aurkitzen ditugu, eta proposamen berriak espazio publikoaren krisiaren aurrean; autoantolakuntza eta hiri-ekintza forma berriak, botere politiko eta ekonomikoaren ekintzen aurrean (...)» (Trachana, 2014: 17).

Inposatutako ikuskizun arkitektoniko hori gorabehera, badira beste forma batzuk hirikotasunaren aukerak praktikatzeko eta ulertzeko, proposamen ofizialeatik urrundutako esperientziak ahalbidetzen dituzten formak, hain zuzen ere. Sarritan, baina, instituzioek xurgatu egiten dituzte bestelako forma horiek, hiriko eremu degradatuak —instalazio industrial zaharrak, adibidez— berrerabiltzea edo nolabaiteko ondare-balioa duten eremu batzuk zaharberritzea xedetzat duen ekintza multzoaren zati gisa, aisialdiaren zirkuitu ofizialen alternatiba gisa «saltzen» diren jarduerak programatzeko. La Carparen adibidea, gure hausnarketarako hartu dugun kasu praktikoa, jarduera horietatik kanpo sortzen da, eta haren ezaugarriak dira mugikorra eta ezegonkorra izatea eta oharkabea pasatzea

¹ Murtziako Udalaren Turismo Sailaren webgune ofiziala: <<http://www.turismodemurcia.es/es/otro/mucianueva-imagen-de-turismo-de-murcia>> [azken kontsulta: 2015eko martxoa].

xedetzat hartzea, hau da, eraikitakoa desegin dezaketen subjektu arrotzen atentzioa ez erakartzea. Horregatik, trafiko gutxiko errepide bateko ertzean bilatzen du bere babeslekua, eta igandero erabiltzen diren objektu asko sastrakan uzten dira ezkutatua, inor ohartu gabe.

Kokagune horren erabilerari egozten diogun itxurazko eskusibotasuna, hau da, kondizio bereko subjektu batzuei egozte, ez dago determinatuta baztertzaila izateagatik, hasieran balora zitekeen bezala. Aitzitik, bultzatzen gaitu pentsatzera ea zergatik kolektibitate jakin batzuen kide batzuek eremu propio bat bilatu behar ote duten, bertan beren ohituren parte bat berreskuratzeko. Era horretan, beren desberdintasuna itxuratzen dute beren inguruko testuinguruaren aldean, testuinguru horretatik bereiziz.

Egiaztatu dugunez, batzuetan ez dira aski komunitatea diasporan ezartzeko modu arruntak, hala nola elkarte kulturalak, eta horregatik sortzen dira heterotopia horiek, nolabait erlazionatzen direnak Michel Foucaultek planteatutako kontzeptuarekin, zeren bestelako espazio horiei baitagokkie, erabat desberdinak diren espazio horiei, hain zuzen ere (Foucault, 2009).

Interbentzio hori egunerokotasunetik planteatutako erresistentzia-ekintza gisa ikus daiteke; bertan, komunitate bateko kideen arteko lotura sozialak indartzeko moduak agerian uzten ditu gure gizartearen disfuntzionaltasun batzuk; izan ere, itxuraz tolerante eta irekia izan arren, gure gizarteak ez ditu ontzat ematen harremanak izateko edo taldea egiteko beste forma batzuk.

Irudia ~ Aulkiak sasitza artean.
Egilea ~ Edurne Gonzalez Ibañez.

Irudia ~ La Carpa IV: Sukaldatzeko tokia.
Egilea ~ Edurne Gonzalez Ibañez.

Amaierako kontsiderazioak

Bukatzeko, talde horrek gauzatu duen erantzuna azpimarratzen dugu, situazionismoak egindako proposamen motarekin lotuz. Izan ere, situazionismoak defendatzen zuen hirigintza modernoaren izaera unitariotik eta programatutako esperientziatik urrundutako ekitaldi bakartuak edo egoera bereziak eraikitzea, zeren hirigintza modernoak helburutzat hartzen baitzuen Guy Debordek aipatutako ikusle-gizartearen bizipenak berdintzea.

Egia da, nonbait, ezin diogula nahitasun artistikorik egotzi interbentzio hau planteatzeko moduari, zeren haren helburua ez baita hirikoaren esperientziazatik harago joatea, helburu estetikoekin. Gure ikuspuntutik, artea bizitzatik urrunduta ulertzen ez duten artista askoren lanarekin lotu daiteke, hots, lotura bat identifikatu daiteke horrelako artisten lanarekin. Espazio publikoa esperientziatzeko forma horrek gizabanako horien jarrera aktiboa azaleratzen du, zeren hirian bizi ohi dugun panorama homogeneoa aldatzen baitu.

Lerro eta irudi hauen bitartez egindako ibilbidearen mamia

izan da leku hutsera zuzendutako begirada partikular bat sortzea irakurlearengan, utopia horren metafora gisa, oraindik ere guztia gertatzeko dagoen leku bezala.

///

Bibliografia

- Careri, F. (2002): *Walkscapes. El andar como práctica estética*, Gustavo Gili, Bartzelona.
- Debord, G. (2008): *La sociedad del espectáculo*, Ediciones Gallimard, Valentzia.
- Delgado, M. (1999): *El animal público*, Anagrama, Bartzelona.
- Foucault, M. (2009): *El cuerpo utópico. Las heterotopías*, Editorial Nueva Visión, Madril.
- Harvey, D. (2013): *Ciudades rebeldes. Del derecho de la ciudad a la revolución urbana*, Ediciones Akal, Madril.
- Trachana, A. (2014): *Urbe ludens*, Ediciones Trea, Gijón.